

діяння, яке не охоплювалось умислом інших членів злочинної групи, але яке окремо передбачено статтею Особливої частини Кримінального кодексу.

2. Злочини, вчинені особою, яка є учасником злочинної організації та/або іншого різновиду злочинної групи з метою забезпечення функціонування відповідної злочинної групи, доцільно вважати вчиненими злочинною організацією.

3. Екссесом виконавця, який є учасником злочинної організації, доцільно вважати вчинення ним злочину, який за змістом, наслідками та спрямованістю умислу скоєний не для забезпечення функціонування злочинної організації.

4. Відповідно сутності практики спільної злочинної діяльності групи осіб екссес виконавця-учасника злочинної організації не може бути настільки поширеним явищем, на скільки це сьогодні фактично допускає кримінальний закон.

Перспектива подальших досліджень екссесу співучасників злочинної групи полягає у тому, щоб більш детально вивчити особливості взаємодії (особливо невербальної) між учасниками злочинної групи з метою вдосконалення як чинного законодавства, так і заходів протидії організованій злочинності. У цьому напрямку корисним, на нашу думку, є більш детальне визначення характеру спільності протиправних установок та переконань членів різних типів злочинних груп.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постанови Пленуму Верховного Суду України (1963-2000): У 2-х т. /За заг. ред. В.Ф. Бойка. -К., 2000. -Т.2. -С.74.
2. Феоктистов М. Некоторые вопросы уголовной ответственности участников организованных преступных групп при совершении ими двух и более преступлений // Уголовное право. -2003. -№ 1. -С.60-62.
3. Мантуляк Ю. Основні ознаки організованої групи // Вісник Прокуратури. -2002. -№ 6. -С.25-27.
4. Лизогуб Я. Поняття "виконавець злочину" в новому кримінальному законодавстві. Питання кваліфікації // Вісник прокуратури. -2003. -№ 3. -С.47-49.
5. Демидова Л. Кримінальна відповідальність за участь у злочинах, вчинених злочинною організацією // Право України. -2003. -№ 1. -С.102.
6. Єфремов С.О. Форми участі в організованій злочинній діяльності // Вісник прокуратури. -2003. -№ 4. -С.53-58.
7. Зелінський А.Ф. Кримінологія: Курс лекцій. -Харьков: Прапор, 1996. -260 с.
8. Кримінологія: запрошення до дискусії: Монографія /Авт. кол.: О.В. Баляба, Е.В. Віленська, Е.О. Дідоренко, Б.Г. Розовський. -Луганськ: РВВ ЛІВС, 2000. -318 с.

Надійшла до редколегії 22.04.2004

МЕЛЬНИКОВ А.Н. ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ПРЕСТУПНОЙ ГРУППЫ ПРИ ЭКССЕСЕ ИСПОЛНИТЕЛЯ
Рассмотрены особенности применения и определения в теории криминального права понятия экссеса исполнителя в составе преступных групп.

***

MEL'NIKOV A.N. RESPONSIBILITY OF CRIMINAL GROUP AT THE EXCESS OF THE EXECUTOR
Features of application and definition in the theory of the criminal law of concept of an excess of the executor in structure of criminal groups are considered.

С.Б. МЕШЧЕР

Національний університет внутрішніх справ

УДК 343.61:343.541

СЕРІЙНІ СЕКСУАЛЬНІ ВБИВСТВА: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА РОЗКРИТТЯ

Надане теоретичне обґрунтування визначення поняття серійного сексуального вбивства та розглянути особливості його розкриття.

Кожного року з певною закономірністю міжнародна криміналістична статистика відмічає появу осіб, які скоюють серійні сексуальні напади, у тому числі й умисні вбивства, поєднані із зґвалтуванням, незалежно від

їх політичної, економічної та культурної ситуації, що не може не уявляти науково-дослідницький інтерес.

Подібні злочини реєструються і в Україні, але необхідно визнати, що в вітчизняній науці спеціальні роботи, присвячені оперативно-розшуковому вивченню даної проблеми, практично відсутні.

Особливості серійних вбивств, поєднаних із зґвалтуванням, пов'язані перш за все, з їх багатоепізодністю, тобто бажанням злочинця скоювати повторні, схожі за своїм характером злочини. Кількість жертв подібних нападів напрями залежить від професійної роботи правоохоронних структур, їх можливостей та здібностей виявляти, попереджувати, прискіпати серійні злочини.

Терміни "серійні злочини", "серійний злочинець" правоохоронні органи стали використовувати у середині 70-х років. Наукове дослідження серійних вбивств розпочалося в США у другій половині XX століття. Дослідження різко активізувались після створення у 1985 році при Академії ФБР Національного центру аналізу насильницьких злочинів. Слідом за США аналогічні програми після 1985р. стали здійснювати Канада, Великобританія, країни Західної Європи, а пізніше Росія і Україна [1].

І. Шехтер і Д. Еверіт, посилаючись на думку спеціалістів з ФБР, вважають, що серійні вбивства - це мінімум три вбивства, які скоєні за певний час у різних місцях за одним мотивом та одним способом. При цьому сексуальне вбивство характеризує жорстоке насильство, тілесні ушкодження [2, с.67-68]. Відомий російський науковець Ю.М. Антонян під серійними сексуальними вбивствами розуміє вбивства двох або більше осіб із явними ознаками сексуального посягання і сексуальної мотивації в умовах неочевидності [3, с.244].

В останні роки, завдяки засобам масової інформації, це визначення однієї з небезпечних категорій злочинців увійшло в повсякденний побут звичайних людей.

Сьогодні українська наука, маючи відпрацьовані поняття різних форм множинності злочинів, поки не виробила єдиного і точного визначення серійних злочинів. Відсутність чіткого поняття серійних злочинів і серійного злочинця суттєво ускладнює розробку ефективного профілактичного, криміналістичного і оперативно-розшукового впливу на серійних злочинців. На думку 82 % респондентів відсутність єдиних критеріїв оцінки поведінки злочинців створює складні умови їх обліку, вивчення, та як слідство, своєчасне адекватне реагування на скоєння нових злочинів. При цьому, важко не погодитися з твердженням, що норми права не повинні містити багатозначно трактуємих понять і метафор, оскільки це може привести до термінологічної плутанини і неясності інтерпретацій [4, с.82].

У теорії оперативно-розшукової діяльності та на практиці серійними злочинами прийнято називати послідовний ряд неочевидних злочинів, подібних за безпосереднім об'єктом злочинного посягання, метою, мотивами, способами підготовки та вчинення злочинів

до заходів щодо приховування слідів [5, с.128-129].

Однак, у той же час, у Кримінальному кодексі України відсутнє таке поняття як "серійне вбивство". Йдеться тільки про неодноразовість вчинення однорідних злочинів.

Виходячи з викладеного вище, ми вважаємо, що під серійними сексуальними вбивствами слід розуміти два або більш убивств, пов'язаних із сексуальною заклопотаністю злочинця. При цьому не має суттєвого значення, хто став жертвою насильства та які його часові інтервали між ними, а також скоєні діяння особою в нормальному або нестямному стані.

Серійні сексуальні вбивства та серійні зґвалтування мають багато спільного, не випадково тому існує думка про їх включення в поняття "серійні злочини", які розглядаються як специфічний окремий варіант багатоепізодного садистського насилля, спрямованого проти особи та полові недоторканості осіб, здійснюваного, як правило, в умовах неочевидності одиночним злочинцем; специфічна дисгармонія особи, яку закономірно приводить його до стану психічного або психофізичної дезадаптації, що і визначає психолого-психіатричну детермінацію кримінальної поведінки, аномально реалізуючої потреби в компенсації та комфорту (психічному та фізичному) [6]. Проте важко погодитися з думкою авторів, які вважають важливим для визначення серійності не тільки повторюваність сексуально мотивованих епізодів, але й їх садистське оформлення. Очевидно, що у такому випадку із категорії серійних злочинів випадають багато умисних вбивств, поєднаних із зґвалтуванням, які скоєні без явних ознак садизму, що, на наш погляд, неприйнятно.

Очевидно, що серійні сексуальні злочини дуже різноманітні за способом їх скоєння, але можливо простежити деякі об'єднуючі ознаки. Наприклад, вбивства, як правило, скоєні в умовах неочевидності, без свідків та супроводжуються особою, зовнішні нічим не мотивованою жорстокістю.

Основною характеристикою серійних вбивств, поєднаних із зґвалтуванням, є їх багатоепізодність. При цьому злочини можуть бути скоєні з неоднаковою періодичністю. На думку ряду авторів, можливо умовно поділити вказані вбивства з урахуванням проміжку часу між окремими епізодами на три групи серії вбивств:

- які скоєні одне за одним з перервою в декілька хвилин;
- які скоєні з перервою в декілька днів чи місяців, і триваючих приблизно рік;
- триваючих протягом декількох років з часовими проміжками між епізодами від декількох днів до декількох років [3, с.247].

Поширення серійні вбивства набули не дуже давно - з середини 60-х-початку 70-х років XX століття. Частково це підтверджує статистика архівних матеріалів Державного наукового центру соціальної і судової психіатрії Російської Федерації (колишнього всесоюзного)

ім. В. Сербського, де вивчалися майже всі зазначені злочинці з усього СРСР. За 10 років, починаючи з 1966 р., там побували 14 осіб, які обвинувачувалися у скоєнні багатоепізодних "серійних" вбивств. Це майже відповідає показникам лише за один 1994 рік [7, с.23]. На жаль, в Україні не ведеться статистичного обліку серійних вбивств і неможливо точно простежити їх динаміку.

Очевидними причинами зростання кількості серійних статевих вбивств є, на нашу думку, по-перше, небачені раніше катаклізми, які сталися у світі у ХХ столітті, що призвело до різкого збільшення психопатизації суспільства, підвищення у поведінці частини людей ролі первісних інстинктів, чому, по-друге, у свою чергу сприяло збільшенню можливості залишатися безкарними протягом тривалого часу.

Попереджувати та розкривати серійні сексуальні злочини дуже важко. Багато дослідників, торкаючись даної теми, наголошують на неможливість запобігти появі серійних вбивць. Так, Ю. Александров відмічає, що кримінологічним дослідженням у зазначеному напрямі в Україні не приділяється належної уваги. У той же час, немає сталих методик розслідування серійних вбивств і виявлення "серійників", тому робота з розкриття таких вбивств подекуди провадиться застарілими методами. Деякою мірою це пояснюється відсутністю юридичних, науково обґрунтованих нормативів, де чітко були б сформульовані поняття "маніяк", "серійний вбивця" [8, с.94].

Особливої уваги заслуговують вивчення серійних сексуальних вбивств співробітниками ВНДІ МВС РФ, працівниками якого проведено дослідження більше 100 серійних сексуальних вбивць. В Україні в останні роки досконало цим питанням займався тільки А.В. Старушкевич [9].

Одним із перших, криміналістичне вивчення особи серійного вбивці було почато Л.Г. Відоновим. За його думкою: вік сексуальних вбивць - від 15 до 59 років; багато з них засуджені 1-6 разів. Серед них переважають грубі, жорстокі люди з аморальною поведінкою. Для багатьох характерна наявність фізичних та розумових недоліків. У цілому, вбивства, за дослідженням Л.Г. Відонова, скоюють особи від 10 до 88 років, а найбільш активні від 16 до 70 років [10, с.40-41, 58-59]. Хотілося б звернути увагу на те, що характер вбивства, поєднаного із зґвалтуванням, не завжди очевидний. Таким чином, розширюється віковий діапазон передбачуваного злочинця. Л.Г. Відонов вказує, що серед вбивць у вигляді виключення зустрічаються сексуальні маніяки. Це поняття не розкривається, їх характеристика не дається. Дослідження Л.Г. Відонова оспорювати не можна, бо вони базуються на результатах вивчення великої кількості кримінальних справ. Однак, на нашу думку, багато його висновків спірні, особливо про зв'язок злочинця і жертви, негативна характеристика особи злочинця та деякі інші. Так, науковці Державного наукового центру ім. Сербського проаналізували діяння 82 маніяків і

склали своєрідний портрет насильника-серійника: 70 % - городяни; за професією, як правило, має відношення до роботи з людьми; захоплення - агресивні види спорту. Багато маніяків займаються колекціонуванням. Якщо узагальнити психологічні особливості, на перший план виступають наступні ознаки: своєрідна відгородженість від людей, низька статева потенція; задоволення від сексуальних фантазій і кривавих мрій; останні призводять до емоційної розрядки [11, с.24].

У той же час, А.Р. Павлов, після вивчення більше ста серійних сексуальних вбивць, зробив наступну криміналістичну характеристику цього виду злочинів: встановлено, що такі злочини скоюються як у місті, так і в сільській місцевості, декілька більше у місці. 40,6 % від скоєних у місці сексуальних вбивств відбувалося у приміщеннях. При цьому за місцем проживання злочинця - 17,3 %, жертви - 11,3 %. Як правило, вбивствам у приміщенні передувало знайомство вбивць та потерпілих, з послідуєчим спільним вживанням алкогольних напоїв. 59,4 % "міських" злочинів були скоєні на вулицях, стадіонах, будівельних майданчиках, територіях підприємств, парках, лісних масивах, пустирях інших глухих місцях [3, с.244].

За даними дослідження Ю.А. Александрова, найчастіше серійні сексуальні вбивства вчинюються у літні місяці, в інші пори року ці злочини поширені рівномірно. Переважна більшість сексуальних серійних вбивць відзначається застосуванням особливо жорстоких способів вбивства, що завдають надзвичайних мук жертві, глумом над трупом та іншими цинічними діями [8, с.95].

Водночас, Ю.М. Антонян, А.А. Ткаченко, Б.В. Шостакович вважають, що віковий діапазон серійних злочинців широкий - від 18 до 55 і більш років [3, с.246]. Особливо активні злочинці у 26-35 років. У цьому віці скоєно більше 50 % вбивств. 60 % злочинців мали середню спеціальну освіту, 10 % - вищу, 10 % закінчили середню школу і 10 % мали неповну середню освіту. 80 % з них працювали, 5 % були інвалідами за психічним захворюванням, 4 % - особами без визначеного місця проживання та зайняття. 50 % перебували у шлюбі, мали дітей і сім'ю. В основному, вони не засуджені, 85 % серійних сексуальних вбивць судово-психіатричною експертизою були визнані осудними. Ця маса злочинців у психіатричних лікарнях ніколи не лікувалась, на обліку в психіатричних диспансерах не знаходилась, за допомогою до сексопатологів не зверталась. У 25 % цієї категорії взагалі не виявлено ніяких відхилень у сфері психіки.

Викликає занепокоєння той факт, що згідно результатів вивчення цього виду кримінальних справ встановлено, що 40,2 % злочинців вже притягувались до кримінальної відповідальності, серед них 22 % - були засуджені за статеві злочини. Все це підтверджує той факт, що у період відбування покарання, зі злочинцями повинна вестись серйозна робота: психологічна та культур-

но-виховна допомога. Це також пов'язане з тим, що переважна більшість сексуальних серійних вбивць відзначається застосуванням особливо жорстоких способів вбивства, що завдають надзвичайних мук жертві, глумом над трупом та іншими цинічними діями.

Спосіб позбавлення життя у всіх серіях стереотипний, відрізняється шаблонністю. Практично у кожній серії вбивств відмічаються специфічні індивідуальні риси, які дозволяють виділити патосексуальний садистський почерк [12, с.184]. Це також відмічає В.О. Коновалова [13, с.48].

Найбільш глибоке вивчення феномену серійних сексуальних вбивць, особи злочинця у іноземних державах, було здійснено у США. Тому розглядаючи тему дослідження, хотілося звернутись до досвіду США, бо як на нашу думку, ці дані можуть виявляти певний інтерес. Так, серійні вбивці у США піддавалися ретельному вивченню спеціалістами різних профілів. Складено фенотип серій, який нараховує більш 20 пунктів [14, с.307-308].

До основних причин виникнення вказаних видів злочинів, можна віднести:

1. Криміногенним фактором є соціальна нестабільність у суспільстві.

2. Внутрішнє спонукання і мотив особи.

3. Віктимологічний фактор, тобто поведінка жертви, яка виникла у злочинця думку щодо дозволу відповідних дій.

Криміналістичне значення узагальненої характеристики серійних сексуальних вбивць не дуже значне. Коли скоюється сексуальне вбивство, пошук винної особи часто йде серед психічно хворих осіб. Це правильний, але не єдиний напрямок у розкритті. Слід пам'ятати, що злочинцем може бути особа з будь-якої соціальної групи, життя та поведінка якої не мають ознак психічної аномалії. Вказана обставина вже визнана вітчизняною та закордонною практикою. Саме з цього приводу серійні вбивства важко розкриваються [15, с.319].

Вказані вище результати підтверджуються проведенням нами вивченням 10 кримінальних справ за фактами серійних сексуальних вбивств минулих років. Встановлено, що на їх розкриття, як і на розкриття одиничних умисних вбивств, поєднаних із зґвалтуванням, негативно впливає фактор часу, про що вже вказувалось раніше. Воно виражається, зокрема у тому, що з кожним послідовним епізодом, з моменту скоєння попереднього, ускладнюються задачі виявлення свідків та очевидців, яким трудніше встановити у пам'яті необхідні для розкриття дані.

Для розшуку злочинця у якості орієнтиру, як правило, визначається і задається певна сукупність пошукових ознак, які знайшли своє часткове відображення у способах скоєння серії злочинів. Таку інформацію можна отримати у результаті аналізу результатів огляду місця події, даних судово-медичної, біологічної і інших експертиз, допиту свідків, а також даних, отриманих

оперативним шляхом. Отже, велике значення отримують тут і загальні положення, які можна знайти у досвіді розкриття серійних вбивств, скоєних на сексуальному ґрунті, а також даних наукового дослідження, особливо розроблених наукою положень про типологічні характеристики осіб, що, можливо, скоюють подібні злочини.

Виходячи з викладеного вище, ми пропонуємо для відбору запідозрених осіб складати спеціальну схему, куди має включатися та чи інша інформація про можливого злочинця. Частіше за все, за їх основу беруться наступні пошукові ознаки:

- вік перевіряемого;
- образ життя і зв'язки;
- деякі ознаки поведінки (схильність до скоєння злочинів або збоченням у статевій сфері);
- група крові;
- наявність судимостей;
- схожість по прикметам одягу, зовнішності;
- наявність холодної зброї та іншої зброї злочинів;
- наявність автотранспорту або можливість його використання;
- професія і робочий режим;
- місцезнаходження перевіряемого у період скоєння злочину.

У той же час, розглядаючи шляхи покращення роботи щодо розкриття серійних вбивств, поєднаних із зґвалтуванням, неможливо не вказати на необхідність підвищення якості самих перевірок осіб, які підозрюються у скоєнні злочинів, як оперативним, так і слідчим шляхом. Так, у ході вивчення кримінальні справи по серійним сексуальним вбивствам, нами встановлені наступні специфічні особливості, які можуть допомогти у розкритті вказаного виду злочину:

- до вбивств при зґвалтуванні причетні у більшості раніше засудженні – 80 %;
- психічний стан. Серед осіб, які скоїли вказані вбивства, великий процент різного роду психопатів, в особливості, які страждають на психічні відхилення у сексуальній області. Способи скоєння ними злочинів досить характерні і мають ознаки, які притаманні тому або іншому виду статевої психопатії.

Переходячи до розгляду питань розкриття цих злочинів та їх попередження, на наш погляд, необхідні:

1. Розробка на державному рівні плану заходів боротьби з серійними вбивствами (у тому числі, поєднаними із зґвалтуванням).

2. Створення у системі МВС України спеціалізованого підрозділу для аналізу та швидкого реагування на випадки вбивств з ознаками серійності.

3. Формування спеціалізованих банків даних про осіб, які проходили по тим або іншим справам, до аналізу матеріалів про скоєні злочини залучати спеціалістів в області психіатрії, сексології, психології.

4. Розробка оперативно-розшукових, кримінологічних та психологічних профілів маніяків.

5. Розробка методичних рекомендацій щодо ство-

рення та користування оперативно-розшуковими та криміналістичними портретами серійних вбивць.

6. Введення у програми навчальних закладів МВС України переліку тем, що стосуються розкриття, розслідування та профілактики умисних вбивств, поєднаних із звалтуванням, у тому числі і серійних.

Водночас, стратегія боротьби з даними видами злочинів повинна формуватися не тільки на науковому прогнозі розвитку кримінальної ситуації, але й враховувати реальні перспективи організаційно-правового і ресурсного забезпечення правоохоронної діяльності. Природно, що її основу повинна скласти науково обґрунтована політика.

Звертаючись до розгляду поняття оперативної готовності до розкриття серійних вбивств, поєднаних із звалтуванням, необхідно, на нашу думку, виходити із оперативно-розшукової специфіки вказаного виду злочинів, що говорить про різницю даних злочинів від інших вбивств та методів їх розкриття.

Вирішення питання про створення системи виявлення осіб або факторів, які можуть мати відношення до скоєння серійних сексуальних злочинів, засновується на виявленні тих сфер життя людей, де найбільш вірогідно можливо очікувати зародження криміногенної ситуації. З цього слідує, що надходження оперативно-значимої інформації повинно забезпечуватися відповідними галузевими службами, у межах компетенції кожної. Найбільш значимим у цьому контексті є питання про те, що може уявляти собою така інформація, бо від цього залежить орієнтування підрозділів на її виявлення та фіксацію, підбір та розстановка джерел її отримання, їх спеціальне навчання та інструктаж.

Інформація про підготовлені або вже скоєні серійні вбивства може мати різні форми, при цьому нерідко проблема складається у тому, що більша частина інформації, на перший погляд, може прямо не свідчити про причетність до того чи іншого злочину, скоєному раніше.

Підводячи підсумки, у зв'язку зі складністю розкриття та розслідування умисних вбивств, ми пропонуємо створити міжвідомчу науково-консультативну групу щодо вивчення питань розкриття серійних вбивств. До неї необхідно включити представників управління кримінального розшуку, управління криміналістики, прокуратури, НДІ МВС України, судово-медичної та судово-психіатричної експертизи. Основними задачами цієї групи повинні бути:

1. Аналіз матеріалів розслідування нерозкритих вбивств з ознаками серійності.
2. Розробка рекомендацій та вказівок щодо подальшого їх розслідування, участь у їх реалізації.
3. Складання психолого-криміналістичних портрету можливого злочинця;
4. Вивчення вітчизняної та зарубіжної практики розкриття та розслідування серійних вбивств.
5. Розробка та запровадження в практику алгоритмі-

зованих рекомендації щодо методики та тактики виявлення та розкриття таких злочинів.

6. Формування та ведення бази даних про серійні вбивства (як про розкриті, так і ті, кримінальні справи, які розглянуті судами) з метою вивчення механізму і способів їх скоєння, прийомів і методів встановлення та викриття винних.

7. Організація та проведення цільових семінарів, конференцій, інших методичних заходів щодо виявлення, розкриття, розслідування та попередження серійних вбивств.

8. Розробка та надання керівникам правоохоронних органів пропозицій щодо вироблення спільної стратегії боротьби з серійними особливо тяжкими злочинами проти особи.

9. Участь у підвищенні професійної підготовки працівників оперативно-розшукових та слідчих апаратів, які спеціалізуються на розкритті та розслідуванні серійних вбивств.

Крім цього, на нашу думку, у рамках стратегії, що розробляється з боротьби із серійними вбивствами, об'єктивною необхідністю є розробка закону України щодо профілактики злочинів. Водночас комплексність задач з профілактики обумовлює необхідність закладки стратегії боротьби як із злочинністю, так і найбільш тяжкими проявами серійних вбивств, які визначають принципи взаємодії у цієї роботі усіх зацікавлених правоохоронних відомств. У вирішенні цієї стратегічної задачі пріоритетним напрямком слід вважати пошуково-розвідувальну роботу, у більшій мірі направлену на попередження, припинення серійних вбивств, поєднаних із звалтуванням на ранніх стадіях їх підготовки та скоєння.

На сьогодні, у числі першочергових знаходиться питання виявлення серійних сексуальних вбивств для отримання вичерпної інформації про їх розповсюдження, види, умови появи. Для цього потрібне створення чітко діючої системи інформаційно-аналітичного забезпечення, яка дозволяє оперативно обробляти дані про умисні вбивства, поєднані із звалтуванням, з ознаками серійності та своєчасно виявляти групи вбивств, які скоєні одними й тим ж особами.

У зв'язку з поширенням кількості злочинних сексуальних посягань, у тому числі серійних вбивств за цих мотивів, ми пропонуємо створити банк генетичних даних щодо сексуальних злочинів. На нашу думку, його повинно бути сформовано на базі експертно-криміналістичного центру МВС України як один із видів криміналістичних централізованих обліків. Такі самі обліки необхідно зробити і відносно жертв сексуальних вбивств. У кримінології вже пройдено етап досліджень, коли уся увага зосереджувалась на вивченні ролі злочинця у кримінальній ситуації без урахування жертви, на яку вказувалось як на факт, що мав місце. Разом з тим, з накопиченням кримінологічних даних, все більш очевидним ставала і роль потерпілого у скоєному злочині [16,

с.54]. У сексуальних злочинах роль потерпілих має особливо велике значення. Аморальна поведінка потерпілої особи вводить насильника у оману і у нього виникає впевненість в збігу його бажань з бажанням передбачаємої жертви [17, с.91].

Таким чином, розкриття серійних вбивств, поєднаних із зґвалтуванням, викликає велику складність, бо крім всього іншого, пов'язане з втручанням у глибоко інтимне життя потерпілих. У зв'язку з цим, ми згодні з думкою Д.А. Корецького [18, с.32-34] про необхідність створення спеціальних відділів, які спеціалізуються на розкритті статевих злочинів. Знання, отримані у ході спеціалізації, будуть сприяти пошуку нетрадиційних методів та засобів встановлення і викриття злочинців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Образцов В.А. Серийные убийства как объект психологии и криминалистики: Учебно-практическое пособие. –М.: Изд-во ОМЕГА-Л ММПЭ им. А.С. Грибоедова, 2003. 208 с.
2. Шехтер К., Эверит Д. Энциклопедия серийных убийц. –М.: КРОНПРЕСС, 1988. –356 с.
3. Антонян Ю.М., Ткаченко А.А., Шостакович Б.В. Криминальная сексология /Под ред. Ю.М. Антоняна. –М.: Спарк, 2000. –462 с.
4. Кудрявцев И.А., Ратинова Н.А. Криминальная агрессия: Экспертная типология и судебно-психологическая оценка. –М.: Изд-во Моск. ун-та, 2000. –192 с.
5. Є.Железов, І.Колошко Особливості розкриття серійних вбивств // Вісник Львівського ін-ту внутр. справ при НАВС України. –1998. -№ 3. -С.128-129.
6. Бураков В.В., Бухановский А.О. Серийные преступления: подходы к дефиниции // Серийные убийства и социальная агрессия: Материалы 2-й Междунар. науч. конф.; 15-17 сент. 1998 г. –Ростов н/Д: НИИ «Феникс», 1998. –С.24-27.
7. Модестов Н.С. Маньяки... Слепая смерть: Хрони-

ка серийных убийств. –М.: «Надежда-1», 1997. –288 с.

8. Александров Ю., Терлецка О. Серийні вбивства: проблемні питання // Право України. –2001. -№ 10. -С.94-96.

9. Старушкевич А.В. Криміналістична характеристика сексуальних убивств: поняття, зміст, значення для розслідування: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 /НАВСУ. –К., 1998. –18 с.

10. Видонов Л.Г. Криминалистическая характеристика убийств и системе типовых версий о лицах, совершивших убийства без очевидцев. -Горький: Право, 1978. –73 с.

11. Лыков В. Маньяк разбушевался // Человек и закон. –1999. -№ 3. –С.24-26.

12. Чуприков А.П., Цуприк Б.М. Общая и криминальная сексология: Учебное пособие. –К.: МАУП, 2002. –248с.

13. Коновалова В.Е. Убийство: искусство расследования: Монография. –Х.: Факт, 2001. -311 с.

14. Норрис Д. Серийные убийцы. –М.: Спарк, 1998. –412 с.

15. Судебная психиатрия: Учебное пособие /Под ред. А.С. Дмитриева и Т.В. Клименко. –М.: Ассоц. работн. правоохр. органов РФ, 1998. –328 с.

16. Антонян Ю.М., Верещагин В.А., Потапов С.А., Шостакович Б.В. Серийные сексуальные убийства: Учебное пособие /Под ред. Ю.М. Антоняна. –М.: МЮИ МВД России, Щит-М, 1997. –202 с.

17. Ривман Д.В. Некоторые вопросы изучения личности и поведения потерпевшей от преступления: Преступность и ее предупреждение. -Л.: Изд-во «Право», 1971. –96 с.

18. Корецкий Д.А. и др. Серийные убийства на сексуальной почве и их предупреждения (криминологические и психологические аспекты). –Ростов н/Дону: РВШ МВД РФ, 1997. –127 с.

Надійшла до редколегії 21.01.2004

МЕЛЕШЕВ С.Б. СЕРИЙНЫЕ СЕКСУАЛЬНЫЕ УБИЙСТВА: ПРОБЛЕМЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ И РАСКРЫТИЯ

Представлено теоретическое обоснование определения понятия серийного сексуального убийства и рассмотрены особенности его раскрытия.

***

MELESHEV S.B. SERIAL SEXUAL MURDERS: PROBLEMS OF DEFINITION AND DISCLOSING

The theoretical substantiation of definition of concept of serial sexual murder is submitted and features of its disclosing are considered.

“ПРАВО І БЕЗПЕКА” – фаховий журнал правоохоронця